

जिन्स व्यवस्थापन :

- सरकारी कार्यालयहरुमा विभिन्न जिन्स सामग्रीहरु प्राप्त भएको खर्च तथा वितरण भएको र बाँकि जिन्स सामग्रीको मौजदात पत्ता लगाउनको लागि गरिने समग्र कार्य तथा प्रक्रियालाई जिन्सी व्यवस्थापन भनिन्छ ।
- जिन्सी सामग्रीको व्यवस्थापन गर्नको लागि सरकारले आ.व.२०७७/०७८ देखी नयाँ महालेखा परिक्षक फारमहरु फारम नं ४०१-४१८ सम्म विभिन्न १८ वटा म.ले.प. फारमहरु लागु गरेको छ ।
- नेपालमा वि.स.२०२० माघ १ गते देखी जिन्सी लेखा प्रणाली लागु गरिएको हो ।
- हाल जिन्सी लेखालाई सूचना, प्रविधिमैत्री बनाउनको लागि PAMS:Public Assets management system(सार्वजनिक व्यवस्थापन प्रणाली)भन्ने Software लागु गरिएको छ ।

- जिन्सी प्राप्ति तथा खरिद
- अभिलेख तथा भण्डार
- विभिन्न शाखा तथा महाशाखा बाँडफाट गर्ने
- वर्गीकरण गर्ने
- बाँकि मौजदात निकाल्ने
- सुरक्षा र संरक्षण
- अनावश्यकलाई नष्ट गर्ने

| फारमको नाम | म.ले.प.फारम नं |
|---|----------------|
| १.माग फारम | ४०१ |
| २.खरिद आदेश | ४०२ |
| ३. दाखिला प्रतिवेदन फारम | ४०३ |
| ४.हस्तान्तरण फारम | ४०६ |
| ५.खर्च भएर जाने जिन्स खाता (नखप्ने सामान खाता) | ४०७ |
| ६.खर्च भएर नजाने जिन्स खाता (खप्ने सामान खाता) | ४०८ |
| ७.जिन्स निक्षेप फारम | ४११ |
| ८.जिन्स सामग्रीको वार्षिक प्रतिवेदन | ४१३ |

जिन्स सामग्रीको वर्गीकरण

| खर्च भएर जाने सामग्री | खर्च नहुने जिन्स सामग्री |
|--|--|
| कम मूल्य भएका र लामो समयसम्म राख्न नमिल्ने सामग्रीहरु , जस्तै :फाईल, फोटोकपी, पेपर, मसी ,आदी । | बढी मूल्य पर्ने र लामो समय सम्म टिकाउ योग्य सामग्रीहरु , जस्तै :कार्यालयको गाडी, टेबल, भवन,मेशिनरी औजारहरु |
| म.ले.प.नं ४०७ | म.ले.प.नं ४०८ |

जिन्स व्यवस्थापन / लेखाको महत्व

- कार्यालय जसमा प्राप्ति तथा खरिद भएको सामग्री बारेमा जानकारी दिने,
- विवरण भएको तथा बाँकी जिन्स सामानको बारेमा जानकारी दिने,
- जिन्स सामग्रीको संरक्षण र सुरक्षा गर्ने,
- जिन्स सामग्री प्रयोग र सदुपयोगलाई नियन्त्रण गर्ने,
- बिना रोकावट कार्य सूचारु गर्न सहयोग गर्ने ,
- जिन्स व्यवस्थापनलाई मितव्ययी ,कार्यदक्ष प्रभावकारी र पारदर्शी बनाउने,
- जिन्स सम्बन्धि सूचना तथा तथ्याङ्कहरु उपलब्ध गराउने ,
- जिन्सको लेखापरिक्षण गर्ने कार्यलाई सहयोग गर्ने ,

सरकारी बजेट

- सरकारले एक आर्थिक वर्षमा प्राप्त गर्न चाहेको विभिन्न आम्दानी र खर्च गर्न चाहेको खर्चहरुको अनुमानित विवरणलाई बजेट भनिन्छ ।

- बजेट सरकारको नीति तथा कार्यक्रमको घोषणा हो ।
- बजेट एक निरन्तर प्रक्रिया हो ।
- बजेट सामान्यतया एक आ.व को हुन्छ ।
- बजेट सरकारको वित्तिय नीति हो ।
- बजेटलाई एक आर्थिक , सामाजिक र राजनैतिक दस्तावेजको रूपमा बुझिन्छ ।
- बजेट सरकारले तर्जुमा गरी व्यवस्थापनका सांसदबाट पारित भएपछि लागु गरिन्छ ।
- बजेट एक बहुआयामिक विषय हो ।

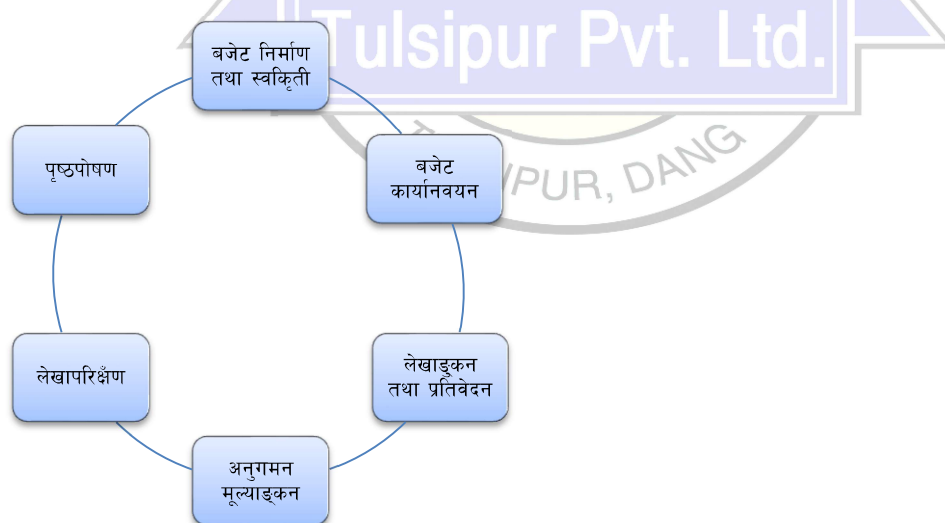
विश्वमा बजेट :

- ✓ सन् १९३३ बाट सुरु,
- ✓ पेश गर्ने अर्थमन्त्रि Robert Walpol,
- ✓ नेपालमा प्रथम बजेट शुरुवात वि.सं २००८ माघ २१ गते,
- ✓ नेपालको संविधानमा भाग १०, धारा ११९मा बजेट निर्माण सम्बन्धि व्यवस्था छ ।
- ✓ नेपालमा प्रत्येक वर्ष जेठ १५ गते सांसदमा बजेट पेश गरिन्छ ।
- ✓ प्रदेश सरकारले असार १ गते भित्र पेश गर्दछ ।
- ✓ स्थानिय तहहरूले असार १० गते भित्र बजेट पेश गर्नुपर्दछ ।

नेपालको बजेट निर्माण प्रक्रिया /तर्जुमा :

१. समष्टिगत अर्थतन्त्रको विश्लेषण,
 २. स्रोत साधनको /आय र व्ययको अनुमान,
 ३. बजेटको क्षेत्रगत सिमा निर्धारण,
 ४. मन्त्रालयलाई सिमा र सिमा निर्धारण,
 ५. विभागहरूलाई सिमा निर्धारण,
 ६. जिल्ला कार्यालयबाट बजेट प्रस्ताव तथा पेश गरिन्छ ।
 ७. जिल्ला कार्यालयहरूलाई सिमा निर्धारण,
 ८. विभागबाट बजेट प्रस्ताव तथा पेश,
- बजेट चक्र :

९. विभागबाट बजेट प्रस्ताव तथा पेश,
१०. राष्ट्रिय योजना आयोग र अर्थमन्त्रालयबाट बजेट प्रस्ताव तथा पेश,
११. राष्ट्रिय योजना आयोग र अर्थमन्त्रालयमा नीतिगत छलफल,
१२. बजेटको अन्तिम मस्यौदा draft तयारी,
१३. सांसदबाट पारित आदी ।



बजेटका सिद्धान्तहरू :-

- ✓ कानूनको सिद्धान्त
- ✓ सहभागितामूलक सिद्धान्त
- ✓ प्रतिवेदनको सिद्धान्त
- ✓ पारदर्शीताको सिद्धान्त
- ✓ प्रभाकारिताको सिद्धान्त
- ✓ जवाफदेहिताको सिद्धान्त
- ✓ लचकताको सिद्धान्त
- ✓ उद्देश्यमूलक सिद्धान्त
- ✓ मितव्ययीताको सिद्धान्त
- ✓ नियमितताको सिद्धान्त

✓ समय अवधिको सिद्धान्त

बजेटका प्रकारहरु :

१. आय र व्ययको आधारमा

- ❖ घाटा बजेट (आम्दानी भन्दा खर्च बढि भएको)
- ❖ बचत बजेट (खर्चभन्दा आम्दानी बढि भइको)
- ❖ सन्तुलित बजेट (आम्दानी र खर्च बराबर)

२. कार्य तथा उद्देश्यको आधारमा

- ❖ कार्यक्रम बजेट : सन् १९४९ मा अमेरिकाबाट लागू भएको नेपालमा वि.सं २०२६ मा लागू भएको
- ❖ शून्यमा आधारित बजेट : सन् १९६० को दशकमा अमेरिकाबाट
- ❖ शिर्षकगत बजेट : बजेटलाई विभिन्न शिर्षक र उपशिर्षकमा बाँडिएको बजेट
- ❖ लैङ्गीक उत्तरदायी बजेट : नेपालमा आ.व. २०६४/६५ देखि लागू बजेट

३. खर्चको प्रकृतिको आधारमा :

- ❖ चालू खर्च बजेट
- ❖ पुर्जित खर्च बजेट
- ❖ वित्तिय व्यवस्थापन बजेट

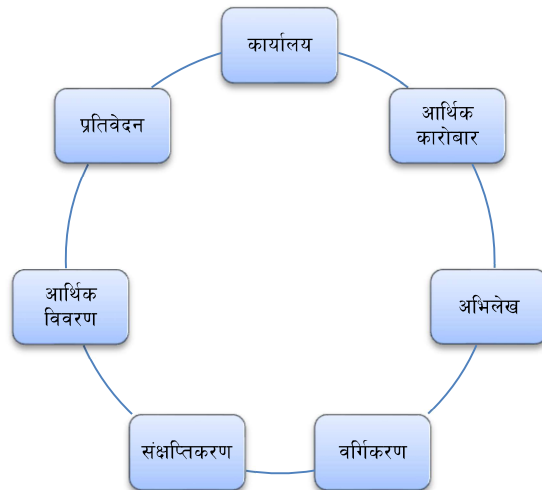
बजेट तयार गर्दा आय र व्ययको अनुमान :

| खर्चको अनुमान | आयको अनुमान |
|---------------------------------|--------------------------------------|
| चालू खर्च -८ अर्ब | राजस्व -९ अर्ब |
| पुर्जित खर्च -७ अर्ब | विदेशि राष्ट्रले गरेको सहयोग -४ अर्ब |
| वित्तिय व्यवस्थापन खर्च -२ अर्ब | वैदेशिक ऋण -२ अर्ब |
| जम्मा खर्च : १७ अर्ब | आन्तरिक ऋण -२ अर्ब |
| | जम्मा खर्च : १७ अर्ब |

आ.व २०७९/८० को बजेट जानकारी :

- जम्मा बजेट: रु १७ खर्ब, ३३ अर्ब, ८३ करोड
- चालू वर्षको आर्थिक वृद्धिदर लक्ष्य : ५.८ %
- आगामी आ.व.को आर्थिक वृद्धिदर लक्ष्य : ८ %
- चालू आ. व मूल्य वृद्धिदर : ७.३ % नियन्त्रण
- मुद्रा स्फूर्ति : ७ % कायम गर्ने
- बजेटको उद्देश्यहरु : ५ वटा
- प्राथमिकताहरु : ४ वटा

लेखा प्रणाली



लेखाको विकाश क्रम :

- वि.सं १९७१ लाल अड्डाको स्थापना
- वि.सं १८७९ मोठ अड्डाको स्थापना
- वि.सं १९३६ खरिद गुजबन्तले स्याहा लेखा प्रणाली विकाश गरेका
- वि.सं १९६८ फारम श्रेस्ता प्रणाली
- वि.सं १९४५ धरौटी लेखा प्रणाली
- वि.सं २०१८/१२/२ नयाँ श्रेस्ता प्रणाली
- आ.व. २०३१/०३२ राजस्व लेखा प्रणाली
- वि.सं १९२५ निजामति किताबखाना
- वि.सं. २०२०/१०/१ जिन्स

सरकारी लेखाका प्रकारहरु :

१. कारोबारको असरको आधारमा

- एकहोरो लेखा प्रणाली
- दोहोरो लेख प्रणाली

२. कारोबारको समयको आधारमा

- नगद लेखा प्रणाली
- प्रोढभावी लेखा प्रणाली (नगद + उधारो कारोबार)

३. कारोबारको विषयको आधारमा

- विनियोजन (खर्च लेखा) प्रणाली
- राजस्व लेखा प्रणाली
- धरौटी लेखा प्रणाली
- जिन्स लेखा प्रणाली
- आयोजना लेखा प्रणाली

लेखा प्रणाली अभिलेख / प्रतिवेदन :

१. गोश्वारा भौचर म.ले.प फारम नं २०३

२. बैंक नगदि किताब म.ले.प फारम नं २०९

३. बैंक हिसाब विवरण म.ले.प. फारम नं २१२

४. खर्चको फाटवारी म.ले.प. फारम नं २१०

५. बजेट सिट म.ले.प फारम नं २०८

६. परछ्योट गर्न बाँकी पेशकी विवरण म.ले.प फारम नं २११

लेखामा लागू भएका software;

T.S.A=Treasury Single Account

एकल खाता कोष प्रणाली

CGAS=Computerized Government Accounting System

कम्प्युटरमा आधारित सरकारी लेखा

RMIS= Revenue Management Information System

राजस्व व्यवस्थापन सूचना प्रणाली

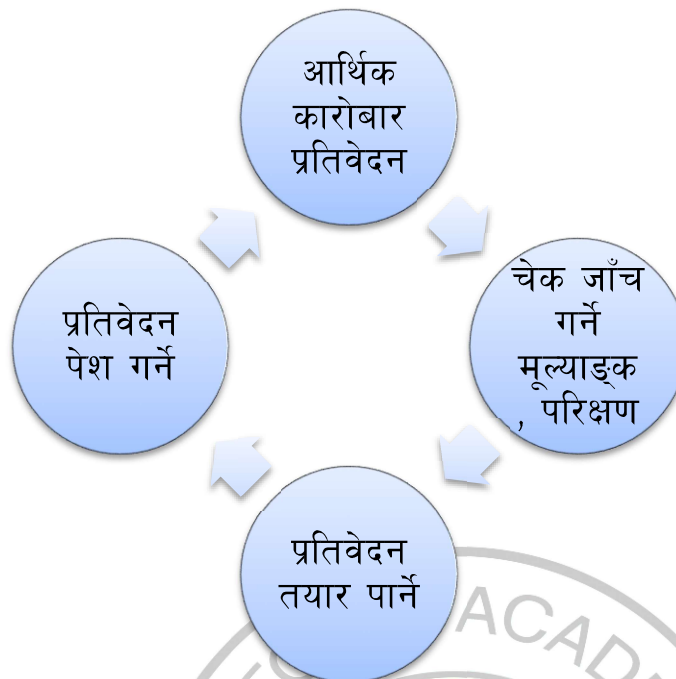
PAMS=Public Assets Management System

सार्वजनिक सम्पति व्यवस्थापन प्रणाली

Sutra =Sub-national Treasury Regulatory Application

स्थानिय तहमा लागू भएको लेखा

लेखापरिक्षण



नितिगत व्यवस्था :

- महालेखा परिक्षणको स्थापना २०१६ असार १५ गते
- नेपालको संविधानको भाग २२ मा महालेखापरिक्षण सम्बन्धी नितिगत व्यवस्था छ।
- लेखापरिक्षण ऐन, २०७५

लेखापरिक्षणका प्रकारहरु :

- | | | |
|-------------------------------|------------------------------|----------------------------|
| १) आन्तरिक लेखापरिक्षण | ५) वातावरणीय लेखापरिक्षण | ९) विशेष लेखापरिक्षण |
| २) बाह्य / अन्तिम लेखापरिक्षण | ६) सामाजिक लेखापरिक्षण | १०) नियमितताको लेखापरिक्षण |
| ३) वित्तीय लेखापरिक्षण | ७) सुचना प्रविधि लेखापरिक्षण | |
| ४) कार्य मूलक लेखापरिक्षण | ८) विधि विज्ञान लेखापरिक्षण | |

| आन्तरिक लेखा परिक्षण | बाह्य / अन्तिम लेखापरिक्षण |
|--|--|
| -संगठन भित्र बाटै गरिने चेक जाँच तथा मूल्याङ्कन कहिले ? -निरन्तर रुपले गरिन्छ, जस्तै: मासिक त्रैमासिक, अर्धवार्षिक -कसले गर्छ ? ✓ संघिय कार्यालयको - संघिय कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय ✓ प्रदेश कार्यालय - प्रदेश कोष तथा लेखानियन्त्रक कार्यालय ✓ स्थानिय तह - स्थानिय तह कै आन्तरिक लेखा परिक्षण शाखाले | -संगठन भन्दा बाहिरको स्वतन्त्र निकाय द्वारा गर्ने -यो आर्थिक वर्ष सकिएपछि मात्र गरिन्छ। -कसले गर्छ ? ✓ सम्पूर्ण संघ, प्रदेश, स्थानिय तह, सार्वजनिक संस्थानको बाह्य / अन्तिम लेखा परिक्षण संवैधानिक निकाय महालेखापरिक्षक -संविधान भाग -२२ |

लेखापरिक्षण गर्दा लिने आधार :

- | | |
|--------------|----------------|
| ➤ नियमितता | ➤ प्रभावकारिता |
| ➤ मितव्ययिता | ➤ कार्यक्षमता |

बाह्य / अन्तिम लेखापरिक्षण

- | | |
|---|--|
| ◆ महालेखा परिक्षणको नियुक्ति राष्ट्रपतिबाट हुन्छ। | ◆ महालेखा परिक्षकको स्थापना, वि.सं. २०१६/०३/१५ |
| ◆ प्रतिवेदन राष्ट्रपतिलाई बुझाउँछ। | ◆ संविधान भाग :२२ को धारा ४१/४२, |
| ◆ महालेखा परिक्षकको कार्यकाल ६ वर्षको हुन्छ। | |

कार्यमूलक लेखापरिक्षण

- | | |
|----------------|---------------|
| - प्रभावकारिता | - कार्यक्षमता |
|----------------|---------------|

- मितव्ययिता

✦ यी ३ वटा बुदालाई आधार मानेर गरिने लेखापरिक्षण कार्यमूलक लेखापरिक्षण हो ।

सार्वजनिक सेवा प्रवाह

➤ सार्वजनिक सेवा :-सरकार तथा सरकार मातहतका निकायहरू द्वारा नागरीकको समग्र हित र भलाईको लागी प्रदान गरिने सेवा सार्वजनिक सेवा हो ।

जस्तै: कृषि सेवा, यातायात सम्बन्धि सेवा.

● सार्वजनिक सेवा प्रवाह :-

➤ माथिल्लो निकायमा रहेको स्रोत साधन बजेट र अधिकारलाई तल्लो निकायका घरदैलो सम्म पुऱ्याउने कार्य तथा प्रक्रियालाई सार्वजनिक सेवा प्रवाह भनिन्छ ।

● सार्वजनिक सेवा प्रवाहका विशेषताहरु :-

- बृहत/अमापनिय
- सबैलाई समान
- संविधान तथा कानून
- विविधिकरण/विभिन्न प्रकार
- छनोटको अधिकार
- स-शुल्क र निशुल्क दुवै हुन सक्छ ।
- यो सरकारको कर्तव्य तथा दायित्व हो
- नागरीकको अधिकार हो ।

● सार्वजनिक सेवाको उद्देश्य तथा महत्व :-

- सरकारको कामलाई वैधानिकता दिन्छ ।
- सरकार र नागरीकको बिचमा सम्बन्ध निर्धारण गर्दछ ।
- शासनमा नागरीक सहभागीता कायम,
- राष्ट्रिय एकता कायम ,
- सु-शासनको प्रत्याभूति गराउछ,
- नागरीकको आधारभूत आवश्यकता पुरा गर्छ ।
- नागरीकलाई विश्वास दिलाउछ ।

● सेवा प्रदान गर्ने निकाय/तरीका/माध्यमहरु :-

- नीतिगत माध्यम द्वारा :-
 - संविधान
 - विभिन्न ऐनहरु
 - विभिन्न नीति,कार्यविधि,मापदण्ड
- सरकारी निकाय द्वारा :-
 - संघिय सरकार र सो अन्तर्गतका कार्यालय द्वारा,
 - प्रदेश सरकार र सो अन्तर्गतका कार्यालय द्वारा,
 - स्थानिय सरकार र सो अन्तर्गतका कार्यालय द्वारा
 - संवैधानिक निकायहरु
 - सार्वजनिक संस्थाहरु,
- गैर सरकारी निकाय द्वारा :-
 - NGO/INGO
 - सार्वजनिक संघ,संस्थाहरु
 - सहकारीहरु
 - क्लवहरु
- निजि क्षेत्र द्वारा
 - निजि क्षेत्र भन्नाले आफैले वा सरकार संग सहकार्य गरेर सेवा प्रदान गर्ने,यातायात, खानेपानी, सञ्चार, शिक्षा, स्वास्थ्य आदी ।

सार्वजनिक वडापत्र(Public ccharter)/नागरीक वडापत्र(Citizon Charter) :-

- कुनैपनि सरकारले नागरीकहरुलाई आफुले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरुको बारेमा विस्तृत रुपले जानकारी प्रदान गर्नका लागी लेखिएको विवरणलाई नागरीक वडापत्र भनिन्छ ।
- नागरीक वडापत्रले नागरीकहरुलाई सेवा प्राप्त गर्ने विधि र प्रक्रिया निर्धारण गरेको हुन्छ ।

नागरीक वडापत्रमा हुनुपर्ने विषयहरु :-

- ◆ कार्यालयको दृष्टिकोण (vision)
- ◆ कार्यालयको उद्देश्य/लक्ष्यहरु
- ◆ कार्यालयका कार्यक्रमहरु
- ◆ सेवाका किसिमहरु

- ◆ सेवा लिन लाग्ने शुल्क/दस्तुर र समयावधी
- ◆ जिम्मेवार अधिकारी (फाँटवाला शाखा प्रमुख)
- ◆ गुनासो सुन्ने अधिकारी (हाकिम)
- ◆ क्षतिपुर्तिको व्यवस्था
- ◆ नागरीक वडापत्रको सुरुवात बेलायतमा सन.१९९१,

- ◆ नेपालमा वि.सं.२०५६ “निमुखालाई न्याय र विपन्नलाई आय” कार्यक्रम मार्फत सुरु,
- ◆ वि.सं २०६१ बाट औपचारीक रूपले लागु भएको,
- ◆ नागरीक वडापत्र सम्बन्धी व्यवस्था शुसासन ऐन २०६४,
- ◆ क्षतिपुर्ति सहितको वडापत्र लागु वि.स.२०७० वैशाख २ गते,

QN. तल दिइएका मध्ये सरकारी लेखाप्रणालीको विशेषता कुन होइन ?

- बजेटमा आधारित
- कानुनमा आधारित
- प्रोढभावि लेखा प्रणालीमा आधारित
- नगद लेखा प्रणालीमा आधारित हुनुपर्छ, उधारो प्रोढवादी हुनुहुदैन ।
- बैङ्किङ कारोबारमा आधारित

QN. स्थानिय तहको अन्तिम लेखापरिक्षण कसले गर्छ ?

- कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय
- महालेखा परिक्षण
- दुबै ठिक
- दुबै बेठिक

QN. तल दिइएका मध्ये नागरीक वडापत्रमा कुन विषय उल्लेख हुदैन?

- कार्यालयका उद्देश्य तथा लक्ष्य
- कर्मचारीका कार्यहरु
- सेवा दिन लाग्ने समय
- क्षतिपुर्ति सम्बन्धी व्यवस्था

सार्वजनिक व्यवस्थापनको अवधारणा तथा सार्वजनिक व्यवस्थापन नियन्त्रण,समन्वय, निर्णय प्रक्रिया, उत्प्रेरणा र नेतृत्व सम्बन्धी जानकारी :-

➤ यी Topic हरु सबै व्यवस्थापनका कार्यहरु हुन ।

व्यवस्थापनका अवधारणा :-

- संगठनात्मक उद्देश्य तथा लक्ष्य प्राप्त गर्नका लागी आवश्यक पर्ने भौतिक, वित्तीय, मानविय, सुचना साधनको उपयुक्त तरीकाले परिचालन गर्ने विधि तथा प्रक्रियालाई व्यवस्थापन भनिन्छ ।
- संगठनात्मक उद्देश्य तथा लक्ष्य प्राप्त गर्नका लागी योजना बनाउने, संगठन गर्ने, आदेश र निर्देशन दिने, नियन्त्रण गर्ने, समन्वय गर्ने उत्प्रेरणा दिने, नेतृत्व गर्ने जस्ता कार्यहरुको समग्र विधि तथा कार्यलाई नै व्यवस्थापनको रुपमा लिइन्छ ।

व्यवस्थापनलाई निम्न बुदागत रुपमा बुझ्न सकिन्छ ।

- यो एक सर्वव्यापी कार्य हो ।
- यो एक बृहत कार्य हो ।
- यो एक कला तथा विज्ञान हो ।
- यो एक उच्च तहको बौद्धिक कार्य हो ।
- यो एक अध्यनको विषय हो ।
- यो एक निरन्तर तथा गतिशिल प्रक्रिया हो ।
- यो एक बहुआयामिक विषय हो ।
- यो एक सामुहिक कार्य/पेशा हो ।

व्यवस्थापनका कार्यहरु:-

- योजना बनाउने,
- आदेश र निर्देशन,
- समन्वय गर्ने,
- नियन्त्रण, नेतृत्व गर्ने,
- नागरीकको गुनासो सुन्ने,

- विभिन्न नितिहरू बनाउने,
- संगठन गर्ने, प्रतिवेदन तयार पार्ने,
- अनुगमन, मुल्याङ्कन र निरीक्षण,
- कर्मचारी उत्प्रेरणा तथा मनोबल,
- बजेट तयार पार्ने ।

व्यवस्थापनका सिद्धान्तहरू (Principle of Management):-

हेनरी फेबल विद्वानका अनुसार १४ सिद्धान्तहरू

१. कार्य विभाजनको सिद्धान्त
२. अधिकार र उत्तरदायित्वको सिद्धान्त
३. श्रुसासनको सिद्धान्त
४. आदेशमा एकताको सिद्धान्त
५. निर्देशनमा एकताको सिद्धान्त
६. व्यक्तिगत भन्दा सामुहिक हितको सिद्धान्त
७. कर्मचारीहरूको पारिश्रमिकको सिद्धान्त
८. केन्द्रिकरण र विकेन्द्रिकरणको सिद्धान्त

९. सोपान शृङ्खलाको सिद्धान्त
१०. सु-व्यवस्थाको सिद्धान्त
११. समता र निष्पक्षताको सिद्धान्त
१२. जागीरको स्थायित्व सिद्धान्त
१३. पहल (Initiative)
१४. सहयोगको सिद्धान्त

निर्देशन :-

- कार्यालय प्रमुख वा माथिल्लो तहको कर्मचारीले तल्लो तहका कर्मचारीलाई कुनै काम गर्ने वा नगर्ने भन्ने सम्बन्धमा दिइएको आदेशलाई नै निर्देशन भनिन्छ ।
- निर्देशन एक मानविय कार्य हो,
- निर्देशन उच्च तहबाट प्रदान गरीन्छ,
- यो एक निरन्तर कार्य हो,
- यो लक्ष्य र उद्देश्यमुलक हुन्छ,
- यो कार्यालय प्रमुख वा व्यवस्थापनको प्रमुख कार्य हो,

नियन्त्रण:-

- संगठनात्मक लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू सहि तरीकाले प्राप्त भएको वा नभएको सम्बन्धमा माथिल्लो तह द्वारा वा व्यवस्थापक द्वारा गरिने निरन्तर निगरानी तथा विश्लेषणलाई नियन्त्रण भनिन्छ ।
- नियन्त्रण व्यवस्थापनको एक प्रमुख कार्य हो, जुन सकारात्मक कार्यसम्पादनको लागि गरिन्छ ।

समन्वय :-

- संगठनमा विभिन्न शाखा तथा महाशाखाहरू र कर्मचारीहरूको बिचमा कार्यसम्पादन गर्ने शिलशिलामा एक आपसमा सामंजस्यता कायम गर्ने कार्य तथा प्रक्रियालाई समन्वय भनिन्छ ।
- यो उच्च व्यवस्थापक द्वारा सम्पन्न गरीन्छ ।

निर्णय :-

- संगठनमा कार्य सम्पादनको शिलशिलामा व्यवस्थापकले कुनै काम गर्ने वा नगर्ने भन्ने अन्तिम टुङ्गो लगाउने कार्यलाई निर्णय भनिन्छ ।
- विभिन्न विकल्पहरू मध्ये उत्तम विकल्पको छनोट गर्ने कार्य निर्णय हो ।
- निर्णय एक दैनिक रुपले तथा निरन्तर गरिने कार्य हो ।
- यो संगठन सञ्चालनको विधि तथा तरीका पनि हो ।

उत्प्रेरणा :-

- संगठनमा कार्यरत कर्मचारीलाई संगठनात्मक लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिको लागि निर्देशित गर्ने तथा काम गर्नको लागि भित्रै देखी आत्मबल बढाउने कार्यलाई उत्प्रेरणा भनिन्छ ।
- उत्प्रेरणा एक उच्च व्यवस्थापक द्वारा गरिने कार्य हो ।
- कर्मचारीलाई विभिन्न मौद्रिक तथा गैरमौद्रिक तत्व दिएर उत्प्रेरणा जगाउन सकिन्छ ।

- उत्प्रेरणा एक मनोवैज्ञानिक पक्ष हो ।

नेतृत्व :-

- संगठनमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई कार्य सम्पादनको लागि सामुहिक रूपले प्रतिनिधित्व गर्ने कार्यलाई नै नेतृत्व भनिन्छ ।
- नेतृत्व एक बहुआयामिक कार्य हो । जसले संगठनलाई सफल तथा असफल बनाउने भन्ने कुरा संगठनको नेतृत्वमा भर पर्छ ।
- नेतृत्व एक प्रतिभावान, शिपयुक्त, सबैको भावना बुझ्ने, सबैलाई प्रभाव पार्न सक्ने अनुशासित र अध्यनशिल हुनुपर्छ

मानविय मूल्य मान्यता(Human values) नागरीक कर्तव्य र दायित्व तथा अनुशासन :-

मानविय मूल्य मान्यता:-

मानिस एक सामाजिक प्राणी तथा मानव भएको नाताले पालना गर्नुपर्ने निति नियम अनुशासन तथा आचरणहरु नै मानविय मूल्य मान्यता हुन । जस्तै:- इमान्दारीता, माया, प्रेम, स्नेह, विश्वास, नैतिकता, सहयोगी भावना, निष्पक्ष व्यवहार, सामाजिक मूल्य मान्यताको सम्मान आदी ।

नागरीकको दायित्व र कर्तव्य:-

संविधानको धारा ४८ मा नागरीकका ४ कर्तव्यहरु छन ।

१. राष्ट्रप्रति निष्ठावान हुदै राष्ट्रियता, सार्वभौम सत्ता अखण्डताको रक्षा गर्नु,
२. संविधान र कानूनको पालना गर्नु,
३. राज्यले चाहेको बखत अनिवार्य सेवा गर्नु,
४. सार्वजनिक सम्पत्तिको सुरक्षा र संरक्षण गर्नु आदी ।

निजामति सेवा

- सरकारले सार्वजनिक प्रशासन सञ्चालन गर्नको लागि प्रचलित संविधान र कानून बमोजिम गठन गरिएको कर्मचारीहरुको बैधानिक संयन्त्रलाई नै निजामति सेवा भनिन्छ ।
- विभिन्न सरकारी सेवाहरु मध्ये निजामति सेवा मुख्य र प्रमुख सेवाको रूपमा रहन्छ ।
- यसलाई स्थायी सरकारको रूपमा समेत बुझिन्छ ।
- विश्वमा यसको अवधारणा र विकास औपचारिक रूपमा सन् १८५३ मा बेलायतबाट भएको हो ।
- नेपालमा वि.स. २०१३ भदौ २२ मा निजामति सेवा ऐन जारी भएपछि यसको औपचारिक विकाश भएको हो । प्रत्येक वर्ष भाद्र २२ गते निजामति सेवा दिवस मनाइन्छ ।
- नेपालको संविधान धारा २८५ मा सरकारी सेवाको / निजामति सेवाको गठन सम्बन्धी व्यवस्था छ ।
- संविधानको धारा २४३ मा निजामति सेवाको परिभाषा छ ।

निजामती सेवाका विशेषताहरु:

- | | |
|-------------------------------|--------------------------------|
| ✓ संविधान र कानूनमा आधारित | ✓ सरकारी कोषबाट तलब भत्ता खाने |
| ✓ योग्यता प्रणालीमा आधारित | ✓ सेवा सुरक्षाको व्यवस्था |
| ✓ गैर-राजनीतिक चरित्र | ✓ उत्तरदायित्व |
| ✓ स्थायी सरकार | ✓ पद सोपानमा आधारित |
| ✓ वृद्धि विकासको अवसर (बढुवा) | ✓ लिखित निर्णय |

निजामति सेवा ऐन, २०४९, नियमावली- २०५०

निजामति सेवाको गठन :-

निजामति सेवा ऐन २०४९ को परिच्छेद -२ दफा -३ मा निजामती सेवाको गठन सम्बन्धी व्यवस्था छ । जस अनुसार जुन सेवाहरु निम्न अनुसार छन् ।

१० वटा सेवा छन् :

जस्तै नेपाल न्याय सेवा

नेपाल परराष्ट्र सेवा

नेपाल कृषि सेवा

नेपाल शिक्षा सेवाआदी ।

निजामति सेवालाई विशिष्टीकरण गर्नका लागि ६ वटा कलष्टरमा विभाजन गरिएको छ ।

- | | |
|---------------------------|---------------------------|
| १) नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा | २) नेपाल न्याय सेवा |
| ३) नेपाल कृषि तथा वन सेवा | ४) नेपाल परराष्ट्र सेवा |
| ५) नेपाल प्रशासन सेवा | ६) नेपाल लेखापरिक्षण सेवा |

संगठन संरचना :

| Non Officer | Officer |
|--|---|
| १.३ सरकारी बजेट, लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली सम्बन्धी सामान्य जानकारी | 1.15 Government Planning, Budgeting and Accounting System |

–Deba Raj Luitel

सरकारी योजना (Government Planning)

सरकारी योजना (Government Planning)

- It is a blueprint of programs to achieve certain objectives. (निश्चित उद्देश्यहरू हासिल गर्ने कार्यक्रमहरूको खाका योजना हो ।)
- यो Strategic Document हो ।
- यसलाई Roadmap Of Development पनि भनिन्छ ।
- यो कामको सम्बन्धमा **5W+1H** (के, किन, कहिले, कसरी, कस्को लागि भन्ने) प्रश्नको पूर्ण विवरण योजना हो ।

योजनाका प्रकार (Types Of Planning)

- अर्थव्यवस्थाका आधारमा: पुँजिवादी, समाजवादी, तथा मिश्रित योजना
- समसामयिकताका आधारमा: छोटो, मध्यकालिन तथा दीर्घकालिन योजना
- उद्देश्यका आधारमा: वित्तीय तथा भौतिक योजना
- विषयक्षेत्रका आधारमा: राष्ट्रिय तथा क्षेत्रगत योजना

योजना चक्र/प्रक्रिया चरण (Planning Process Steps)

१) योजना तर्जुमा Formulation of Plan

- विकासको आवश्यकता,
- संविधान, नीति, मार्गदर्शन अध्ययन विश्लेषण,
- आधारपत्रमाथि छलफल

२) योजना कार्यान्वयन (Enforcement of Planning)

- दोश्रो चरण,
- P1, P2, P3 गरि कार्यान्वयन गरिन्छ ।

३) योजना मुल्यांकन (Evaluation Of planning)

- Pre Evaluation ल्याउन लागेको योजना कत्तिको सान्दर्भिक हुन्छ भनि गरिने मुल्यांकन
- Mid Term Evaluation योजना कार्यान्वयनमा गएपछि कार्यान्वयनको अवधीमा गरिने मुल्यांकन
- Post Evaluation योजना समाप्ति पछि गरिने मुल्यांकन

४) योजना प्रतिक्रिया (Planning Feedback)

- सुधारका लागि आवश्यक सुझाव

नेपालमा योजना प्रणालीका समस्या

- १) योजना तर्जुमामा समस्या
- २) योजना कार्यान्वयनमा समस्या
- ३) योजना मुल्यांकनमा समस्या
- ४) योजना प्रतिक्रियामा समस्या

नेपालमा योजना प्रणालीका समस्या समाधानका उपायहरू

- १) योजना तर्जुमामा गर्नुपर्ने सुधार
- २) योजना कार्यान्वयनमा गर्नुपर्ने सुधार

(नोट: 1.5 को Current periodical plan of Nepal पनि यस च्यप्टरसंग सम्बन्धीच भएकोले सो पनि हेर्नुहोला)

३) योजना मुल्यांकनमा गर्नुपर्ने सुधार

४) याजना प्रतिक्रियामा गर्नुपर्ने सुधार

Government Budgeting System (सरकारी बजेट प्रणाली)

बजेट

- A budget is an estimate of income and expenditure. (आय र व्ययको अनुमान बजेट हो।)

सुरुवात

- From United Kingdom (वेल्यात वाट)
- In 1733 AD (सन् १७३३ मा)
- Sir Robert Walpole (रवर्ट वालपेइले प्रस्तुत गरेका)

नेपालमा

- Budget presented on Magh 21, 2008 BS (वि.स २००८ माघ २१ मा बजेट प्रस्तुत गरिएको)
- Matrika Prasad Koirala was the Primeminister of Nepal at that time. (उक्त समयमा नेपालको प्रधानमन्त्री मातृकाप्रसाद कोइराला थिए।)
- Suvarna Samsher was the finance minister of Nepal at that time. (उक्त समयमा नेपालको अर्थमन्त्री सुवर्ण समशेर थिए।)

नेपालमा बजेटको विकासक्रम

- वि.स. २००८ माघ २१ : पहिलो बजेट प्रस्तुत
- वि.स. २०१३ : देखि साधारण र विकासमा वर्गीकरण
- वि.स. २०२६ : कार्यक्रम बजेट तर्जुमा गर्न थालिएका
- आ.व. २०३३/३४ : नेपालमा नाफा वा वचत बजेट पेश भएको
- आ.व. २०३८ : कोष तथा लेखा निणणत्रण कार्यालयको स्थापना
- आ.व. २०५९/६० : MTEF (Medium Term Expenditure Framework) सुरु
- आ.व. २०६१/६२ : चालु खर्च, पूँजिगत खर्च र साँवा भुक्तानीको आधारमा वर्गीकरण गरियो
- आ.व. २०६४/६५ : लैंगिक उत्तदायी बजेट सुरु, बजेटलाई लैङ्गिक दृष्टिबाट प्रत्यक्ष उत्तरदायी अप्रत्यक्ष उत्तरदायी र तटस्थ
- वि.स. २०६५/१०/१५ : एकल खाता कोष प्रणाली TSA (Treasury Single Accounts) लागू भएको,

आ.व. २०७९/८० को बजेट

| संसदमा प्रस्तुत मिति: | वि.स २०७९ जेठ १५ |
|--|---|
| बजेटको ध्येय: | स्थिरता, उत्पादनशीलता र रोजगारी वृद्धि : समावेशी विकास, आत्मनिर्भरता र आर्थिक समृद्धि |
| बजेट | रु १७ खर्ब ९३ अर्ब ८३ करोड |
| चालु | रु ७ खर्ब ५३ अर्ब ४० करोड (४२%) |
| पूँजिगत | रु ३ खर्ब ८० अर्ब ३८ करोड (२१.२%) |
| वित्तीय व्यवस्था | रु २ खर्ब ३० अर्ब २२ करोड (१२.८%) |
| प्रदेश र स्थानीय तहमा हस्तान्तरण गर्ने | रु ४ खर्ब २९ अर्ब ८३ करोड (२४%) |
| लैंगिक उत्तरदायी बजेट | प्रत्यक्ष तर्फ: ४०.२५%, अप्रत्यक्ष तर्फ: ३४.९५% तथस्तर्फ: २४.८०% |
| जलवायु परिवर्तन तर्फ बजेट | प्रत्यक्ष लाभ: ५.९०%, अप्रत्यक्ष लाभ: २८.०८% तथस्त: ६६.०२% |
| राजस्व परिचालन | रु १२ खर्ब ४० अर्ब ११ करोड (६९.१३%), |
| वैदेशिक अनुदान | रु ५५ अर्ब ४६ करोड (३.०९%), |
| वैदेशिक ऋण | रु २ खर्ब ४२ अर्ब २६ करोड (१३.५१%), |
| आन्तरिक ऋण | रु २ खर्ब ५६ अर्ब (१४.२७%) |

| | |
|-------------------------|---|
| आर्थिक वृद्धि हुने लक्ष | ८% (आ.व २०७८/७९को अन्त्यमा ५.८%थियो) |
| प्रतिव्यक्ति आय | १३८१ डलर पुगेको, |
| माद्रास्फीतिदर | ७% सिमित राख्ने रहेको (हाल ७.३% कायम रहेका) |

सरकारी लेखा प्रणाली (Government Accounting Process)

- Accounts, ledgers and other documents that confirm the transactions in government offices are called accounts as per the prevailing law. (सरकारी कार्यालयमा कारोबार भएको व्यहोरा देखिने गरी प्रचलित कानून बमोजिम राखिएको हिसाव, बहीखाता तथा सो कारोबारलाई पुष्टि गर्ने अन्य कागजात समेतलाई लेखा भनिन्छ ।)
- Keeping accounts in this way is an accounting system.(यसरी लेखा राख्ने कार्य लेखा प्रणाली हो ।)
- According to the Audit Act, 2075 and the Financial Procedures and Financial Responsibility Act, 2076, accounting refers to records, accounts, books, etc., which are kept so that transactions can be seen, as well as records kept by electronic means.(लेखा परिक्षण ऐन, २०७५ र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ अनुसार लेखा भनेको कारोबार भएको व्यहोरा देखिने गरी राखिने अभिलेख, खाता, किताब आदि साथै विद्युतीय माध्यमबाट राखिएको अभिलेख समेतलाई जनाउँछ ।
- Accounting is also called the mirror of financial transactions.(लेखालाई आर्थिक कारोबारहरूको दर्पण पनि भनिन्छ ।)
- The history of economic transactions is also known as Jshkatayachath.(आर्थिक कारोबारहरूको इतिहास (History) समेत भनिन्छ ।
- लेखा प्रणालीका जन्मदाताको इटालीका ल्युका प्यासिलियो हुन ।
- नेपालमा सरकारी स्वेस्ता-लेखा प्रणालीके नयाँ स्वेस्ता प्रणालीमा आधारित आधारित रहेको छ ।

नयाँ श्रेस्ता पणाली

- २०१७ माघ २० गते तत्कालीन महालेखापालको अध्यक्षतामा संयुक्त राष्ट्र संघ र अमेरिकी सहयोग नियोगका लेखा विशेषज्ञलाई सल्लाहकार राखी एक समितिको गठन भयो ।
- उक्त समितिले २०१८ कार्तिक १८ मा प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्‍यो ।
- राजा महेन्द्रद्वारा उक्त प्रतिवेदन २०१८ चैत्र २ मा स्वीकृत भएपश्चात आ.व. २०१८-१९ देखि क्षेत्रगत रुपमा लागू गर्दै आ.व. २०२४/२५ देखि नेपाल भर लागू गरिएको थियो ।

नयाँ श्रेस्ता प्रणाली अन्तर्गतका लेखा पद्धतिहरू

- क) विनियोजन लेखा (२०१८)
- ख) जिन्सी लेखा (२०२०)
- ग) राजश्व लेखा (२०३१-३२ देखि दोहोरो लेखामा)
- घ) धरौटी लेखा (२०४५)
- ड) आयोजना लेखा (२०५२)
- च) अन्य लेखा पर्दछन् ।

सरकारी लेखा प्रणाली/ नयाँ स्वेस्ताका उद्देश्यहरू

- कारोबारको अभिलेख ठीकसँग राख्ने,
- कार्यक्रमको उपलब्धी मुल्याङ्कन गर्ने,
- बजेटको सीमा नाघ्न नदिने, प्रतिवेदनको आधार तयार गर्ने,
- बजेट तर्जुमाको लागि सूचनाहरू उपलब्ध गराउने, लेखा परिक्षण कार्यलाई कम खर्चिलो र सरल बनाउने,
- जिन्सी मासमानको उचित संरक्षण गर्ने,

- आर्थिक अनुशासन र पारदर्शिता कायम गर्ने ।

सरकारी लेखा प्रणाली/नयाँ सेस्ताका विशेषताहरू

- आधुनिक र दोहोरो श्रेष्ठा प्रणालीमा आधारित लेखा प्रणाली,
- निश्चित ढाँचाका फारामहरूको व्यवस्था गरिएको,
- आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विकास गरिएको,
- सरलतत, एकरूपता र परिवर्तनशीलता हुनु,
- केन्द्रीय स्तर र सञ्चालन स्तरको व्यवस्था गरिएको
- गोपनीयता कायम हुनु,
- कारोवारको दोहोरो प्रभाव देखिने गरि श्रेष्ठा राखिने व्यवस्था हुनु,
- प्रतिवेदनका फारामहरूको छुट्टा छुट्टै व्यवस्था हुनु,
- बजेट शिर्षक (राजस्व धरौटी आदि) अनुसार श्रेष्ठा राखिने व्यवस्था हुनु ।

नयाँ सेस्ता प्रणालीका कमजोरीहरू

- नगदमा आधारित हुनु,
- समयमा केन्द्रीय लेखा तयार नहुने,
- हासकट्टीको व्यवस्था नभएको,
- सम्पत्ति र दायित्वको यथार्थ स्थिति मूल्यांकन गर्न नसकिएको,
- पेशकीलाई खर्च मान्ने,
- लेखाका परम्परागत ढाँचामा आधारित फारामहरू,
- Cash Based मा आधारित,
- जिन्सी लेखांकनमा स्पष्टता नभएको, आदि ।

नेपालको सरकारी लेखा प्रणालीका सिद्धान्तहरू

क) दोहोरो प्रभावको सिद्धान्त(ख) बराबर प्रभावको सिद्धान्त

ग) निश्चित समयको सिद्धान्त

घ)मौद्रिक भावको सिद्धान्त

जिन्सी सेस्तामा प्रयोग हुने फारामहरू (सुत्र: माखदाख जिहख खवि जिनि जिनी जिस जिमौ मम भाघ स्थिर)

- माग फाराम (म.ले.प. फारम नं ४०१)
- खरिद आदेश (म.ले.प. फारम नं म.ले.प. फारम नं (४०२)
- दाखिला प्रतिवेदन (म.ले.प. फारम नं ४०३)
- खर्च निकास फाराम (म.ले.प. फारम नं ४०४)
- जिन्सी स्टोर फाराम (म.ले.प. फारम नं ४०५)
- हस्तान्तरण फाराम (म.ले.प. फारम नं ४०६)
- खर्च भएर जाने जिन्सी खाता (म.ले.प. फारम नं ४०७)
- खर्च भएर नजाने (खप्ने मालसामानको) जिन्सी खाता (४०८)
- विन कार्ड (म.ले.प. फारम नं ४०९)
- जिन्सी निसर्ग-मिनाहा फाराम (म.ले.प. फारम नं ४१०)
- जिन्सी निरीक्षण फाराम (म.ले.प. फारम नं ४११)

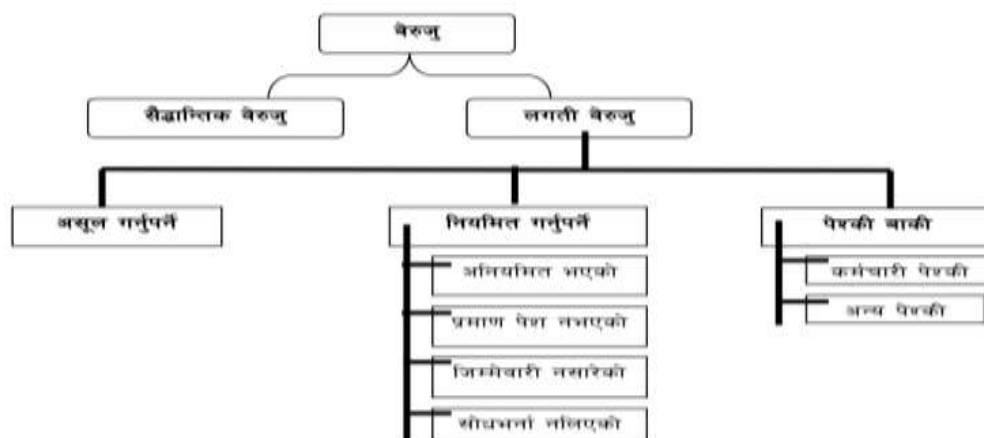
- जिन्सी सहायक खाता (म.ले.प. फारम नं ४१२)
- जिन्सी मौज्जाताको वार्षिक विवरण (म.ले.प. फारम नं ४१३)
- मर्मत सम्भार तथा संरक्षण आवेदन फाराम (म.ले.प. फारम नं ४१४)
- मर्मत सम्भार तथा संरक्षण अभिलेख फाराम (म.ले.प. फारम नं ४१५)
- भाडामा दिएको-लिएको सम्पत्ति अभिलेख किताव (म.ले.प. फारम नं ४१६)
- घरजग्गाको लगत किताव (म.ले.प. फारम नं ४१७)
- स्थिर सम्पत्तिको मुल्याङ्कन फारामा (म.ले.प. फारम नं ४१८)

लेखापरीक्षण (Auditing)

- आर्थिक कारोवार भएको अवस्थामा उक्त आर्थिक कारोवार सँग सम्बन्धित कागजात तथा प्रमाणहरूको स्वतन्त्र, निष्पक्ष तथा उद्देश्यमुलक जाँचलाई लेखा परीक्षण भनिन्छ ।
- लेखा परीक्षणमा लेखाको नियमितता, मितव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता तथा औचित्यताको मापन गरिन्छ ।
- लेखापरीक्षणलाई आन्तरिक र अन्तिम गरी २ प्रकारमा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

बेरुजु

- प्रचलित कानून बमोजिम रीत नपुऱ्याई कारोवार गरेको वा राख्नुपर्ने लेखा नराखेको तथा अनियमित वा बेमनासिव तरिकाले आर्थिक कारोवार गरेको भनी लेखापरीक्षण गर्दा औल्याइएको वा ठहराइएको कारोवारलाई बेरुजु भनिन्छ ।
- बेरुजु एकिन गर्ने कार्य लेखापरीक्षण प्रक्रियाबाट गरिन्छ ।
- अन्तिम लेखापरीक्षकले दिएको प्रतिवेदन पश्चात् लेखापरीक्षणबाट औल्याइएको बेरुजु फछौट गर्नुपर्ने हुन्छ ।



Class Test of Government planning, budgeting and accounting system

1. An estimate of income and expenditure, including future programs and work directions, by reviewing the work done in the past and assessing the current situation is called विगतमा गरेका कार्यहरूको समिक्षा र वर्तमान स्थितिको आकलन गरी भावि कार्यक्रम र कार्यदिशा सहितको आय र व्ययको अनुमानित विवरणलाई..... भनिन्छ ।
(A) Budget बजेट (B) Plan योजना (C) Project Account आयोजना लेखा (D) Auditing लेखा परीक्षण
2. When did the program budget start in Nepal? नेपालमा कार्यक्रम बजेटको सुरुवात कहिले भयो ?
(A) FY 2008/09 (B) FY 2013/14 (C) FY 2026/27 (D) FY 2033/4
3. The budget is a detailed action plan of the government. Whose statement is this ? “बजेट सरकारको विस्तृत कार्ययोजना हो” यो भनाई कस्को हो ?
(A) F. W. Taylor (B) F. M. Marks (C) Subramayan Swami (D) P. E. Taylor
4. When was the economic procedure first mentioned in the constitution? संविधानमा नै पहिलोपटक आर्थिक कार्यविधि कहिले उल्लेख गरियो ?
(A) 2007 BS (B) 2047 BS (C) 2015 BS (D) 2072 BS

5. In which article (Dhar(A) of the constitution of Nepal mention to present the budget on May 30 (Jestha 15)?
नेपालको संविधानको कति धारामा जेठ १५ गते बजेट प्रस्तुत गर्ने उल्लेख रहेको छ ?
- (A) article (Dhar(A) 116 (B) article (Dhar(A) 117
(C) article (Dhar(A)118 (D) article (Dhar(A)119
6. When was the statement that government revenue and expenditure should be approved by the people established? सरकारी आय र व्ययलाई जनताद्वारा अनुमोदन गराउनुपर्छ भन्ने मान्यता कहिले स्थापित भयो ?
- (A) 1733AD (B) 1789 AD
(C) June 15, 1215 (D) 1688
7. What Incident is known as the foundation of the government budget system? सरकारी बजेट प्रणालीको जग कुन घटनाबाट भएको हो ?
- (A) Introduced to the British Parliament by Robert Walpey (B) Bill of Rights
(C) French Revolution (D) Magna Carta
8. Which of the following is not the purpose of government budget? सरकारी बजेटको उद्देश्य तलको मध्ये कुन होइन ?
- (A) Economic stability (B) Financial transparency and accountability
(C) Guidance on financial activities (D) To maintain control over the gross domestic product of the country
9. What is the purpose of government budget? सरकारी बजेटको उद्देश्य कुन हो ?
- (A) Control over the government (B) Implementation of periodic plan
(C) Capital formation (D) All of the above
10. When did the budgeting system start in Nepal? नेपालमा बजेट निर्माण गर्ने प्रणालीको सुरुवात कहिले भयो ?
- (A) January 21, 2008 २००८ माघ २१ (B) January 21, 2013 २०१३ माघ २१
(C) January 21, 2026 २०२६ माघ २१ (D) January 21, 2061 २०६१ माघ २१
11. When was the budget classified in Nepal as simple and developed? नेपालमा बजेटलाई साधारण र विकास गरि कहिले वर्गिकरण गरियो ?
- (A) FY 2008/09 (B) FY 2013/14 (C) FY 2026/27 (D) FY 2033/4
12. What is the name of the tool which coordinates/make linkage between the plan and the budget? योजना र बजेट विचमा तालमेल गर्ने Tools को नाम के हो ?
- (A) TSA (B) LMBIS (C) MTEF (D) CGAS
13. MTEF को पुरा रुप के हो ?
- (A) Monthly Expenditure Tracking Format (B) Monthly Expenditure Framework
(C) Mid Term Expenditure Framework (D) None of the Above
14. When did the Mid Term Expenditure Framework (MTEF) Implemented in Nepal? नेपालमा मध्यकालिन खर्च संरचना (MTEF) कहिलेदेखि कार्यान्वयनमा आयो ?
- (A) FY 2008/09 (B) FY 2059/60 (C) FY 2026/27 (D) FY 2033/4
15. When government expenditure been divided into current, capital and capital payments? सरकारी खर्चलाई कहिलेदेखि चालु, पुजीगत र साँवा भुक्तानीमा विभाजन गर्न थालियो ?
- (A) FY 2008/09 (B) FY 2061/62 (C) FY 2026/27 (D) FY 2033/4
16. From which language did the Budget come? अंग्रेजी भाषाको तबजेट (Budget) कुन भाषाबाट आएको हो ?
- (A) Jarman (B) Lyatin (C) Russian (D) French
17. What kind of budget system has the Government of Nepal adopted at present? नेपाल सरकारले हाल कुन प्रकारको बजेट प्रणाली अपनाएको छ ?
- (A) Line Item Budget (B) Incremental Budget
(C) Programme Budget (D) All of the above
18. A budgeting process which demands each manager to justify his entire budget in detail from beginning is
- (A) Functional budget (B) Master budget (C) Zero base budgeting (D) None of the above
19. Which of the following statements are true for forecast and budget?
- (A) Forecast and budget are one and same thing (B) Budget is prepared after the forecast
(C) Forecast and budget both can be expressed in financial form (D) All of the above
20. Who chairs the National Planning Commission? राष्ट्रिय योजना आयोगका अध्यक्ष को हुन्छ ?
- (A) Prime Minister (B) Finance Minister (C) Governer (D) President

21. Regarding the budget of 2079/80, which of the following is correct? आ.व. २०७९÷८९ को बजेट सम्बन्धमा जोडा मिलान (Matchings) तलको कुन चाहि ठीक छ ?

समूह (Group) I

- (a) Fiscal transfer to state and local levels प्रदेश र स्थानीय तहमा हस्तान्तरण गर्ने
(b) Currient चालु
(c) Cptal पूँजिगत
(d) Financial management वित्तीय व्यवस्थापन

समूह (Group) II

1. रु ३ खर्ब ८० अर्ब ३८ करोड (२१.२%)
2. रु ४ खर्ब २९ अर्ब ८३ करोड (२४%)
3. रु २ खर्ब ३० अर्ब २२ करोड (१२.८%)
4. रु ३ खर्ब ८० अर्ब ३८ करोड (२१.२%)
5. रु ७ खर्ब ५३ अर्ब ४० करोड (४२%)

(A) a-2,b-1,c-3,d-5

(B) a-1,b-5,c-4,d-3

(C) a-2, b-5,c-4,d-3

(D) a-2,b-5,c-4,d-1

22. According to budget speech of 2079/80 what will be the economic growth rate आ.व. २०७८/७९ को बजेटले आर्थिक वृद्धिदरलाई कति पुर्याउने उल्लेख छ ?

(A) 5.8%

(B) 8%

(C) 10.3%

(D) 10.5%

23. Current accounting system of Nepal is based on? नेपालको वर्तमान लेखा प्रणाली के मा आधारित छ ?

(A) Old Accounting system पुरानो सेस्ता प्रणाली

(B) New Accounting system नयाँ सेस्ता प्रणाली

(C) One Way Accountin system एककोहोरो श्रेस्ता प्रणाली

(D) Modern Accountin system आधुनिक लेखा प्रणाली

24. What is the target of the 15th plan (FY 2076/77–2080/81) to achieve the average economic growth rate? पाध्रौ योजना (आ.व. २०७६/७७–२०८०/८१) ले औषत आर्थिक वृद्धिदरलाई कति पुर्याउने लक्ष लिएको छ ?

(A) ६.८ %

(B) १०.३%

(C) १०.५%

(D) ८ %

25. What is the target of the 15th plan (FY 2076/77-2080/81) to achieve capita gross national income? पाध्रौ योजना (आ.व. २०७६/७७–२०८०/८१) ले प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय कति अमेरिकी डलर पुऱ्याउने लक्ष लिएको छ ?

(A) 12,100\$

(B) 1,047\$

(C) 1,595\$

(D) 1,381\$

26. What was the population living in multidimensional poverty till the end of 14th perodic plan? १४ औं योजनाको अन्त्य सम्ममा बहुआयमिक गरिवीमा रहेको जनसंख्या कति रहेको छ ?

(A) 18.7%

(B) 28.6 %

(C) 11 %

(D) 13%

27. What is the initial function (First Work) of the account kept in the office? कार्यालयमा राखिने लेखाको सुरु कार्य के हो ?

(A) To prepare General voucher गोश्वारा भौचर तयार गर्ने

(B) Prepare payment order भुक्तानी आदेश तयार गर्ने

(C) To prepare financial statements आर्थिक विवरण तयार गर्ने

(D) To prepare statement of revenue राजश्वको विवरण तयार गर्ने

28. In which part of the constitution of Nepal mentioned about the Auditor General? नेपालको संविधानको कति भागमा महालेखा परीक्षक उल्लेख छ ?

(A) Part-21

(B) Part-22

(C) Part-23

(D) Part-24

29. Who appoints the Auditor General? महालेखा परीक्षकको नियुक्ति कसबाट हुन्छ ?

(A) Prime Minister

(B) President

(C) Chief Justice

(D) Finance Minister

30. What is the working period of office of Auditor General? महालेखा परीक्षकको पदावधि कति वर्ष हुन्छ ?

(A) 4 years

(B) 5 years

(C) 6 years

(D) 7 years

31. In which case the post of Auditor General becomes vacant? कुन अवस्थामा महालेखा परीक्षकको पद रिक्त हुन्छ ?

(A) If he resigns in writing to the President or dies. निजले राष्ट्रपति समक्ष लिखित राजीनामा दिएमा एवं निजको मृत्यु भएमा ।

(B) If he has completed sixty five years of age निजको उमेर पैसठ्ठी वर्ष पूरा भएमा

(C) If the motion of impeachment against him under section 101 is passed, निजको विरुद्ध धारा १०१ बमोजिम महाभियोगको प्रस्ताव पारित भएमा,

(D) All of the above माथिका सबै

32. How many articles of the constitution are there about the work, duties and rights of the Auditor General? महालेखा परीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार बारे संविधानको कति धारामा रहेको छ ?

(A) धारा २४०

(B) धारा २४१

(C) धारा २४२

(D) धारा २४३

33. What is the ma. le. pa. pha. of Demand Form (Magh Pharam) ? माग फाराम म.ले.प. फारम नं कतिमा पर्छ ?

(A) 401

(B) 402

(C) 403

(D) 404

34. What is the ma. le. pa. pha. of Purchase order (Kharida Adesh) ? खरिद आदेश म.ले.प. फारम नं कतिमा पर्छ ?

(A) 401

(B) 402

(C) 403

(D) 404

35. Which is the duties and rights of the Auditor General? महालेखा परिक्षकको काम कतव्य र अधिकार कुन हो ?
- (A) To audit the accounts of all federal and state government offices considering regularity, economy, efficiency, effectiveness and justification, सबै संघीय र प्रदेश सरकारी कार्यालयको लेखाको नियमितता, मितव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र औचित्य विचार गरी लेखापरीक्षण गर्ने,
- (B) To advise for the appointment of auditors for the audit of more than fifty percent of the shares owned by the Government of Nepal or the state government. पचास प्रतिशतभन्दा बढी शेयर नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको स्वामित्व भएको संगठित संस्थाको लेखापरीक्षणका लागि लेखापरीक्षक नियुक्तको लागि परामर्श दिने,
- (C) Specify the account form and format, लेखा फारम तथा ढाँचामा तोक्ने,
- (D) All of the above माथिका सबै
36. What is the ma. le. pa. pha. of Enrollment report (Dakhila Pratibedan) ? दाखिला प्रतिवेदन म.ले.प. फारम नं कतिमा पर्छ ?
- (A) 401 (B) 402 (C) 403 (D) 404
37. What is the ma. le. pa. pha. of Expenditurable goods ? खर्च भएर जाने जिन्सी खाता म.ले.प. फारम नं कतिमा पर्छ ?
- (A) 401 (B) 402 (C) 407 (D) 408
38. What is the ma. le. pa. pha. of Non Expenditurable goods ? खर्च भएर नजाने जिन्सी खाता म.ले.प. फारम नं कतिमा पर्छ ?
- (A) 401 (B) 402 (C) 407 (D) 408
39. What is the name of the letter requested by Government Offices located in District to issue check to the District Treasury Comptroller(DTCO)? जिल्ला स्थित सरकारी कार्यालयबाट कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयलाई चेक जारी गर्न अनुरोध गरिएको पत्रलाई के भनिन्छ ?
- (A) General Voucher गोश्वारा भौचर (B) Payment order भुक्तानी आदेश
- (C) Statement of expenditure खर्चको फाँटवारी (D) Financial statement आर्थिक विवरण
40. What is the record that is prepared in the government office after the end of the month about Expenditure? सरकारी कार्यालयमा महिनाको समाप्ती पछि तयार गरिने अभिलेखलाई के भनिन्छ ?
- (A) General Voucher गोश्वारा भौचर (B) Payment order भुक्तानी आदेश
- (C) Statement of expenditure खर्चको फाँटवारी (D) Financial statement आर्थिक विवरण
41. Which record is prepared in the government office after the end of the financial year? सरकारी कार्यालयमा आर्थिक वर्षको समाप्ती पछि तयार गरिने अभिलेख कुन हो ?
- (A) General Voucher गोश्वारा भौचर (C) Statement of expenditure खर्चको फाँटवारी
- (B) Payment order भुक्तानी आदेश (D) Financial statement आर्थिक विवरण
42. By the end of the 14th perodic plan, 88% of the population has access to basic drinking water. What is the target to reach that number by the end of the 15th plan? १४ औ योजनाको अन्त्य सम्ममा आधारभूत खानेपानी पुगेको जनसंख्या ८८ प्रतिशत रहेको छ भने १५ औ योजनाको अन्त्य सम्ममा उक्त संख्यालाई कति पुर्याउने लक्ष्य रहेको छ ?
- (A) ९६ % (B) ९७ % (C) ९८ % (D) ९९ %
43. What is the name of audit law currently being implemented in Nepal? नेपालमा हाल कार्यान्वयनमा रहेको लेखा परिक्षण सम्बन्धि कानून हुन हो?
- (A) Audit Act, 2049 (B) Audit Act, 2074 (C) Audit Act, 2075 (D) Audit Act, 2076
44. what is the target of 15th to reach the population of social security facility ? १५ औ योजनाले सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या कति पुर्याउने लक्ष्य राखेको छ ?
- (A) 70 (B) 75 (C) 80 (D) 85
45. How long railway is being operated in Nepal? नेपालमा हाल कति लामो रेलमार्ग रहेको छ ?
- (A) 2200 (B) 348 (C) 42 (D) 56

Best Wishes for Success